

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації

КАЛЕНДАР П'ЯТИЛІТНЬНИХ ДАТ
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
1917–1921 РОКІВ
НА 2017 РІК

Кучерук О.С.,
Бернадський Б.В.,
Якубець О.В.

За редакцією Зайченко О.К.

КИЇВ – 2017

ЗМІСТ

ЗМІСТ

Вступ	3
Календар ювілейних дат Української революції 1917–1921 років, рекомендованих до відзначення (відповідними дослідженнями та публікаціями) протягом 2017 року.	5
Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року, рекомендованих до відзначення спецзаходами, на додачу до досліджень та публікацій.	31
Галерея портретів видатних діячів Української революції 1917–1921 років	41
Рекомендована література	42

Автори текстів: Кучерук О.С., канд. іст. наук Бернадський Б.В., Якубець О.В.
 Упорядник та редактор: Зайченко О.К.
 Літературний редактор: Артюх О.С.
 Внутрішній рецензент: канд. іст. наук Іщук О.С.

На першій сторінці обкладинки: Перший український полк ім. гетьмана Б. Хмельницького на демонстрації у Києві. Березень 1917 р. На великому прапорі напис – «Зійшло сонце на Україні» (фото зліва). Українська маніфестація у Києві. Березень 1917 р. (фото в центрі). Всеукраїнський національний конгрес у Києві. Квітень 1917 р. (фото справа).

На останній сторінці обкладинки: Засідання Українського Генерального Військового Комітету (УГВК) – фото зліва. Літо 1917 р. У центрі – голова комітету С. Петлюра. Попереду – секретар УГВК С. Письменний (у морському однострої). Комітет працював у Києві в будинку по вул. Володимирській (Великій Володимирській), 54 (нині – приміщення Президії НАН України). Будинок Генерального секретарства (міністерства) військових справ УНР – фото справа. Київ, вул. Б. Хмельницького (Фундуклеївська), 9. Первісно тут розташовувався елітний середній навчальний заклад – Колегія Галагана, куди відбирали найздібніших дітей з усієї України. Після утворення уряду – Генерального Секретаріату приміщення Колегії надано для Генерального секретарства військових справ, перший Генеральний секретар військових справ С. Петлюра. Нині тут Національний музей літератури України.

Вступ

Вступ

Календар ювілейних дат Української революції на 2017 рік створено групою працівників НМІУ з метою відновлення власної історичної пам'яті, очищення її від радянських міфів та стереотипів.

Авторський колектив та упорядник керувалися Указом Президента України №17/2016 від 22 січня 2016 року «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років», який проголошує 2017 рік «Роком Української революції 1917–1921 років» і наголошує на завданні «вшанування традицій боротьби за незалежність і соборність України та військової звитяги захисників рідної землі, творців національної державності».

Маємо надію зацікавити і спонукати колег з краєзнавчих та історичних музеїв України до дослідження та висвітлення у публікаціях або повідомленнях кожної зі знакових подій Української революції, які відбувалися протягом 1917 року, і 100-річчя яких відзначаємо протягом 2017 року. Усього нами внесено до календаря ювілейних дат 20 подій, що вплинули на історичний та державницький процеси.

6 із 20 ювілейних дат рекомендуємо не тільки досліджувати, а й відзначати тими чи іншими музейними заходами:

1. заснування Української Центральної Ради (УЦР) на чолі з М. Грушевським (17 березня за новим стилем або 4 березня за старим);
2. проведення Всеукраїнського Національного конгресу в Києві (19–21 квітня за новим стилем або 6–8 квітня за старим);
3. проголошення I-го Універсалу УЦР. Проголошення автономії України (23 червня за новим стилем або 10 червня за старим);
4. створення Генерального Секретаріату на чолі з В. Винниченком на підставі I-го Універсалу (28 червня за новим стилем або 15 червня за старим);
5. проголошення III-го Універсалу УЦР. Проголошення Української Народної Республіки (УНР) (20 листопада за новим стилем або 7 листопада за старим);
6. початок Першої російсько-української війни 1917–1918 рр. (загальний наступ більшовицьких сил під командуванням В. Антоновича-Овсієнка проти УЦР) – з ультиматуму від 17 грудня за новим стилем або 4 грудня за старим стилем.

З цієї метою календар ювілейних дат Української революції 1917–1921 років на 2017 рік структуровано таким чином, що він умістив:

- таблицю зі стислими історичними довідками про події, рекомендовані авторським колективом до відзначення протягом 2017 року, а також із тлумаченням ролі саме цих подій, мотивів рекомендувати саме їх для відзначення та дослідження (розділ «Календар ювілейних дат Української революції 1917–1921 років, рекомендованих до відзначення (відповідними дослідженнями та публікація-

Вступ

- ми) протягом 2017 року»);
- добірку дещо деталізованих історичних довідок та фотодокументи до шести ключових ювілейних дат, зазначених вище;
 - перелік літератури, рекомендованої до ознайомлення під час підготовки заходів з відзначення ювілейних дат Української революції 1917–1921 років.

**Українська маніфестація у Києві на Софійському майдані.
19 березня (1 квітня) 1917 р.**

**Українська маніфестація у Харкові (Основа).
19 квітня (2 травня) 1917 р.
На прапорі (ліворуч) напис: «Хай живе
вільна Україна.»**

Дати заходів рекомендовано наближувати до дат історичних подій, а місце проведення – топонімічно прив'язувати до тих чи інших місць, пов'язаних з перебігом подій Української національної революції у регіоні, де працює краєзнавчий чи історичний музеї, щоб наголосити на одночасності революційних процесів в центрі (Києві) та на місцях.

Методичні рекомендації щодо видів заходів, доцільних для відзначення шести ключових ювілейних дат, створимо і надамо окремим виданням.

Орієнтуючись на резонанс від користування календарем ювілейних дат Української революції на 2017 рік, буде прийнято рішення щодо випуску аналогічних календарів на 2018–2021 рр. – у допомогу сучасному осмисленню усіх тогочасних подій, їхнього впливу на державотворчий та історичний процеси України.

За епіграф до календаря ювілейних дат Української революції на 2017 рік візьмемо слова Юліана Бачинського:

«Україна для себе! От єї клич. Вільна велика, незалежна, політично самостійна Україна – одна нероздільна від Сяну по Кавказ – от єї стяг».

Юліан Бачинський
Україна irredenta. 1895.

Календар ювілейних дат Української революції 1917–1921 років,

рекомендованих до відзначення (відповідними дослідженнями та публікаціями) протягом 2017 року

(До 16 лютого 1918 року на території УНР діяв Юліанський календар (старий стиль), а 25 лютого 1918 року УНР ухвалила закон про перехід на Григоріанський календар (новий стиль) – 16 лютого стало 1 березня. Тому усі дати подій Української революції, що відбулися протягом 1917 року, наводимо за двома стилями).

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
1	4 березня	17 березня	<p>Заснування Української Центральної Ради (УЦР)</p> <p><i>Ключова подія – див. додатково розділ з ілюстраціями до шести ключових подій 1917 року.</i></p>	<p>У Києві в приміщенні українського клубу «Родина» відбулися збори, на яких засновано Українську Центральну Раду – представницький орган політичних, громадських, культурних та професійних організацій. Голова – М. Грушевський.</p> <p><i>«Вчора (3 березня) увечері відбулося багатолюдне зібрання представників українських місцевих і окремих провінційних організацій та груп. Всього були присутні більше 100 осіб [...], збори гаряче прийняли пропозицію „Центральної ради” про висилку депутації в Петроград для заявлення Тимчасовому новому уряду про невідкладні потреби українського народу».</i></p> <p>Газета «Киевская мысль», 4 березня 1917 р.</p>	<p>Початок створення першого українського Парламенту.</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>«Вікопомний день 3 марта зібрав Харківських українців під жовтоблакитні прапори на соборній площі. Обличчя сміялись і всіх охопив хміль волі, визволення. ... Був обраний тимчасовий комітет з різних груп громадянства... В першу чергу Організаційний Комітет постановив видати віозву «До селян», але до першого тексту було додана одна й друга стаття з поясненнями, що таке українець. ... З огляду на велику вагу сучасного моменту в політичній життю Росії і України, Організаційний Комітет накреслив головні політичні постулати щодо усієї Росії і також до України».</p> <p>«Рідне слово», 1 квітня 1917 р.</p> <p>«Усі стали однодушно на тому, що треба утворити «Українську Центральну Раду», яка б об'єднала всі українські організації і громади. Центральна Рада склалася з представників давнього «Товариства Українських Поступовців»,</p>	

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				представників українських робітників, солдатів, кооператорів, укр. соціал–демократичної партії та інших громад і гуртів». Жученко М. (Дорошенко Д.) Українське життя у Києві на світанку волі // Літературно-науковий вістник. – 1917. – Т. 6. – Кн. 1.	
2	16 березня	29 березня	Створення воєнної громадської організації	У Києві утворено українську військову громадсько-політичну організацію самостійницького спрямування – Український військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка та проголошено створення Першого українського полку ім. Б. Хмельницького. Установчі збори закликали до «згуртування всіх вояків-українців до негайної організації національної армії, яко могутньої своєї мілітарної сили, без якої не можна й помислити про здобуття повної волі України». Клуб провадив свою діяльність до липня 1917 року. З резолюції Української військової ради гарнізону м. Бердичева та частин штабу Південно-Західного фронту «Висловивши повне довір'я Центральній Раді, Ге-	Початок організації українського війська (українізації військових частин) та популяризації ідеї власної держави.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p><i>неральному Секретаріату та комісару по справах військових України Петлюрі і побажати йому аби він свою діяльність провадив у тому ж напрямку.</i></p> <p><i>Ми бачимо, що настав той історичний момент, коли захищаючи рідний край від руйнування, пора українцям оголосити Українську Демократичну Республіку».</i></p> <p>Український національно-визвольний рух березень-листопад 1917 року: Док. і матеріали. – К., 2003.</p>	
3	19 березня	1 квітня	Українська маніфестація (Свято Свободи)	<p>У Києві на підтримку українського руху відбулася 100 тисячна маніфестація – Свято Свободи. Зі слів М. Грушевського: «<i>Мета маніфестації 19 березня була досягнена: вона виявила наглядно й імпульсивно, що українство – це не фікція в головах гуртка романтиків чи маніяків-інтелігентів, а жива сила, яка має силу над масами, їх рушає й підіймає»</i></p> <p>[Дорошенко Дмитро. Мої спомини про негав-</p>	Вихід національного процесу з тіні – перший публічний прояв громадсько-національної активності. Вектор – на єдність широких верств та еліт.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
3				<p>«...Перші погуви революції п'януть, як слова: ривність і свобода... На вулицях люди цілуються, як на Великдень, і вечорами Хрещатик повний ... Живемо як на хмарах – легко і часто не бачимо землі...»</p> <p>М. Рудницький. Перші революційні погуви // Діло. – 1937. – 27 березня.</p> <p>«...19 березня відбулася українська маніфестація. Своім грандіозним характером, своїм одушевлінням, своїм ентузіазмом вона перейшла всі наші сподіванки. В ній узяли участь понад сто тисяч людей... Українська маніфестація була переломним моментом в розвитку українського руху в Києві».</p> <p>Грушевський Михайло. Спомини // Київ. – 1989. – № 8.</p>	
4	6-8 квітня	19-21 квітня	Всеукраїнський національний конгрес	Цей перший представницький форум українського національного руху за участю 1500 представників з місць затвердив новий склад УЦР – 115 депутатів. Головою обрано М. Грушевського, заступниками – В. Винниченка і С. Єфремова.	Певна формалізація стихійного революційного підйому. Перший приклад україн-

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>Ухвалою Конгресу визначено: «Згідно з історичними традиціями і сучасними реальними потребами українського народу з'їзд вважає, що тільки національно-територіальна автономія України забезпечить потреби нашого народу і всіх інших народностей, котрі живуть на Українській Землі»</p> <p>Вісті з Української Центральної Ради. – 1917. – № 3. – Квітень.</p> <p>«Центральне завдання з'їзду – завершити нашу організацію. Центральна Рада, створена у Києві з представників усіх київських верств і доповнена делегатами організацій позакиївських, уже тепер, в своїм тимчасовім складі є признаним усім свідомим українством центральним українським урядом. З'їзд має дати йому останню форму, вибрати його в постійнім уже складі ... одним словом, привести в систему і порядок всеукраїнську національну організацію».</p> <p>Грушевський М. Спомини // Київ. – 1989. – № 9</p>	<p>ського новітнього парламентаризму, що легітимізував Центральну Раду як представницький орган, перетворив її з Київської міської організації на всеукраїнський представницький орган. Перехід від етапу утворення власної владної структури до етапу боротьби за автономію України.</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
5	5-8 травня	18-21 травня	Перший Всеукраїнський військовий з'їзд	<p>Близько 900 делегатів, які представляли 1,5 млн українських вояків російської армії, ухвалили, що підпорядковуються виключно Центральній Раді. З'їзд визнав Раду «єдиним компетентним органом, призначеним рішення всі справи, що стосуються цілої України» та підтримав вимогу домогтися національно-територіальної автономії України. З'їзд утворив виконавчий орган Український генеральний військовий комітет (УГВК) на чолі з С. Петлюрою (заступник – В. Кедровський).</p> <p><i>«Фактичне головування і політичне керування Ген. Комітетом було в руках С.В. Петлюри, Військовими справами відали члени Г.К. по фаху. З перших же днів свого існування У.В.Г.К. виглядав так: президія, яко законодавчий орган, що складався з 4 членів і постійного секретаря, далі йшло 5 відділів, а саме: 1) агітаційно-просвітний і організаційний, Голова – полк. Пилькевич, 2) інспекторський, генерал Іванів, 3) мобілізаційний та військової комунікації – підполк.</i></p>	<p>Популяризація думки про необхідність створення українського війська для утвердження та захисту державності.</p> <p>Для українців ХХІ ст. залишається важливим завданням – досягнення соціально-політичної злагоди та співдії.</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>Поплавко, 4) муштровий підполк. В. Поплавко і 5) відділ фахових військ (артилерія кавалерія, інженерно-технічні війська, авіація, інтендантура і т. и.) – інженер М. Шумницький. Згодом був доданий ще відділ санітарів – медичний і консультанський. Малає канцелярія У.В.Г.К. і комендант. По такій приблизно схемі сконструювався Г.К. і почав працювати по організації рідної армії».</p> <p>Пилькевич О. Про минуле Українського Генерального Військового Комітету і початок організації української армії (спроба історичних спогадів) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. – К., 2013. – №9.</p>	
6	28 травня – 2 червня	10–15 червня	Перший Всеукраїнський селянський з'їзд	<p>З'їзд (делегати якого представляли усі місцевості України) розглянув земельне питання та делегував своїх обранців до складу Центральної Ради.</p> <p>3 постанов Всеукраїнського селянського з'їзду: «Перший Всеукраїнський селянський з'їзд, заслухавши доповідь про організацію селянства,</p>	<p>З'їзд спонукав УЦР приступити до вирішення аграрного питання. Селянство стає активним чинником державотворчого процесу.</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>постановив: 1. Забезпечити волю і землю українському народові може тільки саме планомірно організоване селянство.</p> <p>2. Платформою для організації селянства повинні бути постанови Всеукраїнського селянського з'їзду. 3. Формою організації українського селянства повинна бути Українська селянська спілка».</p> <p>Український національно-визвольний рух. Березень-листопад 1917 року: Док. і матеріали. – К., 2003.</p>	
7	5-10 червня	18-23 червня	II-й Всеукраїнський військовий з'їзд	<p>З'їзд ухвалив негайно приступити до організації самостійних державних і військових структур.</p> <p>3 постанов II-го Всеукраїнського військового з'їзду.</p> <p>«VI. Всеукраїнський військовий з'їзд в справі проведення підвалин автономії України в життя, вважає необхідним Центральній раді, яка мога скорше скликати територіальні збори для порозуміння з національними меншостями і розгляду проекту статуту автономії України».</p> <p>Український національно-визвольний рух. Бе</p>	<p>З'їзд обрав Всеукраїнську раду військових депутатів та делегував їх до складу Української Центральної Ради. Діяльність з'їзду спонукала УЦР до проголошення свого I-го Універсалу</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				резень-листопад 1917 року: Док. і матеріали. – К., 2003.	
8	10 червня	23 червня	І-й Універсал	<p>Українська Центральна Рада ухвалила державно-політичний акт – «Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й поза Україною суцього». Універсал визначив головне завдання часу – «творити новий лад вільної автономної України».</p> <p>З І-го Універсалу Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й поза Україною суцього</p> <p><i>«Народе Український! Народе селян, робітників, трудящого люду!</i></p> <p><i>Волею своєю ти поставив нас, Українську Центральну раду, на сторожі прав і вольностей української землі.</i></p> <p>...</p> <p><i>Твої, народе, виборні люде заявили свою волю так:</i></p> <p><i>Хай буде Україна вільною. Не огділяючись від всієї Росії, не розриваючи з державою російсь-</i></p>	З виданням першого державницького документу всеукраїнського значення УЦР розпочинає активне застосування наданих їй повноважень в процесі державотворення.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>кою, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Україні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і тайним голосуванням Всенародні українські збори (Сойм).</p> <p>...</p> <p>Ухвалено: Київ, року 1917, місяця червня, числа 10».</p> <p>Вісти з Української Центральної Ради в Києві. – № 9. – Травень 1917 р.</p>	
9	15 червня	28 червня	Створення Генерального Секретаріату	<p>Центральна Рада утворила виконавчий орган Генеральний Секретаріат у складі 8 генеральних секретарств та генерального писаря (голова – В. Винниченко, заступник – С. Єфремов, генеральний секретар військових справ – С. Петлюра).</p> <p>Зі Статуту Вищого управління України. «Українська Центральна Рада,... утворює Генеральний Секретаріат, який являється найвищим органом управи на Україні. Діяльність Генерального Секретаріату зазнача-</p>	Утворення першого українського Уряду як складника системи стримувань та противаг.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>ється тимчасово такими головними пунктами:</p> <p>§ 1. Найвищим краєвим органом управи на Україні є Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради, який формується Центральною Радою, відповідає перед нею і затверджується тимчасовим правительством.</p> <p>§ 2. Формування Генерального Секретаріату Центральної Ради здійснює через свій Комітет.</p> <p>§ 3. Центральна Рада затверджує Генеральний Секретаріат у цілості, висловлюючи йому довіря.</p> <p>§ 4. В склад Генерального Секретаріату входить 14 генеральних секретарів, а саме секретарі: в справах внутрішніх, фінансових, військових, харчових, земельних, юстиції, освіти, національних, торгу, промисловости, пошти й телеграфу, праці, горіж, генеральний контролёр і генеральний писарь.»</p> <p>Вісти з Української Центральної Ради. – 1917. – № 10. – Червень.</p> <p>З Декларації Генерального Секретаріату</p>	

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>«Пристаючи до великої відповідальної роботи, сподіваючись на повне довіря і піддержку Центральної ради, Генеральний секретаріат покладає всі сили, щоб виконати ту роботу на користь відродженого народу українського і тих національних меншостей, що разом з ним заселяють Україну.</p> <p>Усі наші зусилля будуть іти на те, щоб не допустити Україну до винищення, дезорганізації та анархії.</p> <p>І хто б ту дезорганізацію не вносив нам, чи темні сили контрреволюції, чи анархістичні елементи українства, чи помилки і ворожнеча Тимчасового центрального уряду, ми з усіма дезорганізуючими силами будемо боротись неухильно і нікому не дозволимо гальмувати справу будовання нового життя в нашій краю».</p> <p>Вісти з Української Центральної Ради. – 1917. – № 10. – Червень.</p>	
10	3 липня	16 липня	II-й Універсал	Універсал зафіксував компроміс перемовин із загальноросійським республіканським Тимчасовим урядом про статус України, повноваження	Це стало підставою до визнання легітимності Цен-

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>Центральної Ради і Генерального Секретаріату.</p> <p><i>«Українська Центральна Рада, обрана Українським народом через його революційні організації, незабаром поповниться на справедливих основах представниками інших народів, що живуть на Україні, від їх революційних організацій, і тоді стане тим єдиним найвищим органом революційної демократії України, який буде представляти інтереси всієї людності нашого краю».</i></p> <p>Грушевський М. Українська Центральна Рада та її Універсали. Перший й другий. – К., 1917.</p>	<p>тральної ради та Уряду (з боку Тимчасового уряду) – розбудувалася система стримувань та противаг (залишається ключовим елементом і сучасної демократії).</p>
11	11-14 липня	24-27 липня	Всеукраїнський робітничий з'їзд	<p>З'їзд розглянув політичну ситуацію, підтримав ідею автономії України та обрав Всеукраїнську раду робітничих депутатів чисельністю, що увійшла до складу Української Центральної Ради.</p> <p>З постанов Всеукраїнського робітничого з'їзду.</p> <p><i>«Виходячи з того, що уряд проводив завжди русифікаторську політику і тим ставив робітництво</i></p>	<p>Результати з'їзду наочно продемонстрували розширення впливу Української Центральної Ради на робітництво як зростаючу суспільну силу України</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>на Україні в гірші умови існування, - повідомляли “Вісті з Української Центральної Ради”, - воно через те насправді відрізняється своєю неорганізованістю, економічною незабезпеченістю...».</p> <p>«Всі українські робітники мають всіма силами і з усією енергією підтримувати Центральну Раду і Генеральний Секретаріат».</p> <p>Дорошенко Д. Історія України. 1917–1923 рр. – Т. 1.: Доба Центральної ради. – Ужгород, 1932. – С. 121.</p> <p>«Завдяки неосвіченості український пролетаріат ішов в хвості пролетаріату інших націй. Він займав посади нижчі, які гірше оплачувались, і через те опинився в гіршому становищі.</p> <p>“Робітнича газета”. – 18 липня 1917 р.</p>	
12	8-15 вересня	21-28 вересня	З'їзд народів (З'їзд поневолених народів Росії)	У Києві відбувся, скликаний за ініціативи Центральної Ради, З'їзд поневолених народів Росії. У ньому взяли участь національні делегації, більшість з яких виступали за федеративно-демократичний принцип устрою Російської республіки. З'їзд ухвалив постанову «Про федеративний уст-	УЦР на цьому етапі сприяла активізації національно-визвольних рухів на теренах усієї колишньої

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>рій Російської держави», обрав Раду народів з місцеперебуванням у Києві та під головуванням М. Грушевського.</p> <p>З виступів і матеріалів З'їзду поневолених народів Росії</p> <p><i>С. Петлюра: «Я твердо переконаний, що Росія стоїть на краю загибелі, коли вона не звернеться до живого джерела сили народів, які її складають. Всі ми – українці, татари, грузини і всі інші – народи державні....».</i></p> <p>З постанови:</p> <p><i>«1. Про федеративний устрій Російської держави. З'їзд народів, скликаний в Києві Центральною Українською радою, обміркувавши на засіданнях своїх з 8 по 15 вересня справу майбутнього устрою Російської держави, спинився після спеціальних докладів та обговорення на слідуючих тезах:</i></p> <p><i>1. Головною хибю державного устрою Росії, як</i></p>	<p>Ідея федеративного устрою залишалася панівною думкою національних еліт (за винятком прибалтійських народів та поляків).</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p><i>при старому лагові, так і після революції, є нагмірне зосередкування законодавчої та виконавчої власті.</i></p> <p>...</p> <p><i>12. Через те, що Росія складається з багатьох народів, які мають більшу чи меншу національну самосвідомість, різноманітну національну культуру, історичне минуле і в економічному відношенні вони складають окремі своєрідні кола, то єдино придатною формою федерації є така, котра основана на національній піставі».</i></p>	
13	3-7 жовтня	16-20 жовтня	Установчий з'їзд Вільного козацтва у Чигирині	<p>На з'їзді добровільних військово-міліційних формувань 200 делегатів представляли 60 тис. вільних козаків з більшої частини України. З'їзд підтримав федеративний устрій Російської республіки та вимогу автономії України. З'їзд обрав Головну козацьку раду (Генеральну раду) Вільного козацтва у складі 12 осіб, що підпорядковувалася Українській Центральній Раді, а також Статут «Вільного козацтва на Україні».</p> <p>Вільне козацтво представляли загони місцевої оборони.</p>	Прагнення відновлення правопорядку і налагодження державного управління на місцях.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
14	20-30 жовтня	2-12 листопада	III-й Всеукраїнський військовий з'їзд	<p>У Києві пройшов III-й Всеукраїнський військовий з'їзд за участю 3 тис. делегатів. З'їзд ухвалив рішення «негайно проголосити повну незалежність України і приступити до створення Української армії». Під час з'їзду із делегатів з'їзду було сформовано полк, що брав участь у придушенні спроби більшовицького заклоту та роззброєння частин, які підтримували Тимчасовий уряд.</p> <p>З постанов III-го Всеукраїнського військового з'їзду.</p> <p>«Заслухавши доклад про виступ большевиків у Петрограді і зв'язані з цим події на Україні і стоячи на принципі, що власть має перейти до всієї революційної демократії єдиним повноправним представником якої на Україні єсть Центральна Рада -3-й Всеукраїнський військовий з'їзд постановив боротися з домагання большевиків передати владу на Україні до совітів робітничих та солдатських депутатів.</p> <p>...</p> <p>Виходячи з принципу повного нічим необмеже-</p>	

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>ного самовизначення націй, 3-й всеукраїнський військовий зїзд вимагає од свого найвищого революційного органу - Центральної ради негайного проголошення на найближчій своїй сесії української Демократичної Республіки в етнографічних межах України.</p> <p>...</p> <p>31 жовтня 1917 р.». ЦДАВО України, ф.1115,оп.1, спр.2, арк. 93.</p>	
15	6 листопада	19 листопада	Галицько-буковинський курінь Січових стрільців	<p>У Києві створено Галицько-буковинський курінь Січових стрільців</p> <p><i>«З іменем Євгена Коновальця зв'язана найсвітліша сторінка історії боротьби проти Московщини; його ім'я для кожного українця означає передусім творця Січових Стрільців, спершу невеличкого куреня, потім корпусу, тієї єдиної й цілком виняткової української військово-революційної формації, яка мала де-де більше значення від її чисто військових операцій, її перемог і поразок: це була школа українця-соборника й українця-державника ...».</i></p>	Початок формацій Січових стрільців у Армії УНР, які стали одним із зразків національного духу і військової дисципліни.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>Діло. – 31 травня 1938 р.</p> <p>«Січові стрільці, як організація, не виявляли у своїй діяльності ніяких хитань – їхня ідеологія залишалася до останнього дня простолінійною й послідовною аж до нюансів. ... без огляду на своє соціально-політичне «кредо», були завжди однозгідні щодо національно-державного інтересу батьківщини. Національно-державний момент був провідним чинником усієї військової діяльності організації Січових Стрільців».</p> <p>Коновалець Є. Причинки до історії Української революції. – Прага, 1928. – С. 23.</p>	
16	7 листопада	20 листопада	III-й Універсал	Після повалення Тимчасового уряду Росії більшовиками Українська Центральна Рада ухвалила III-й Універсал, який проголосив: «...Вігнині Україна стає Українською Народною Республікою», зберігаючи з Росією федеративний зв'язок. Водночас призначено вибори до Всеукраїнських установчих зборів, які було уповноважено затвердити майбутній державний устрій України.	Проголошення автономії України у складі Російської федерації, що завершило юридичне оформлення державно-правового статусу України.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>3 III-го Універсалу Української Центральної Ради.</p> <p><i>«Народе Український і всі народи України! Віднині Україна стає Українською народною Республікою.</i></p> <p><i>Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб вся республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів.</i></p> <p><i>До Установчих зборів України вся власть творити лад на землях наших, давати закони і правити належить нам, Українській Центральній раді, і нашому правительству – Генеральному секретаріатові України.</i></p> <p>...</p> <p><i>У Києві, 7 листопада 1917 р.».</i></p> <p>Нова Рада. – 1917. – 8 (20) листопада.</p>	Створено УНР
17	22 листопада	5 грудня	Українська академія мистецтв	У Києві відбулося відкриття Української академії мистецтв, заснованої Українською Центральною Радою. Перший ректор – В. Кричевський.	Остаточне утвердження власного культурного процесу та іден-

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>«В 1917 р. повстала в Києві, начебто з нічого – Українська Академія Мистецтв. Несподівано й неждано для ширшого загалу найшлися для неї вчителі, а поміж ними такі величини, як ґеніальний графік Ю. Нарбут, європейської міри маляр О. Мурашко, творець нового монументального малярства М. Бойчук, а далі браття Кричевські, пейзажист Бурачек і цілий ряд інших, про яких відношення до мистецтва, а головно до українського мистецтва, за малими виїмками, не було серед громадянства хоч би й приблизного уявлення. Для загалу громадянства, виключаючи втаємничених, було це обявлення, одушевляючий результат – української революції».</p> <p>Голубець Микола. ХХ-ліття українського мистецтва // Новий час. – Львів, 1935. – 12 жовтня. – Ч. 227.</p>	<p>тичності як морально-етичної основи державотворення.</p> <p>Засвідчення його академічного рівня розвитку, а не лише побутового, і наявності у достатній кількості високопрофесійних фахівців-митців-викладачів.</p>
18	29–30 листопада	12–13 грудня	Повстання у Києві проти Центральної Ради	У Києві придушено більшовицький антидержавний заколот, який готував Київський військово-революційний комітет Російської соціал-демократичної робітничої партії (б).	Більшовицькі дії засвідчили загарбницькі настрої Росії, які активізувалися у

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>«Між розлюченими скорострілами проходить людина середнього росту у звичайній солдатській шинелі та папасі без шлика й станувши перед юрбою полонених обертається обличчям до люф скорострільних... !Це ж наші задурені українські люди ці робітники! А ми ж, гайдамаки, за волю борці. Не дозволяйте стріляти без суду! А як не послухаєте, то стріляйте в мене».</p> <p>«Хто це той ?! «А то не знаєте ? Батько Симон Петлюра».</p> <p>Петрів В. Військово-історичні праці, листи. – К., 2004.</p>	<p>відповідь на успіхи українського державотворчого процесу.</p>
19	4–6 грудня	17–19 грудня	<p>Всеукраїнський з'їзд рад селянських, робітничих і солдатських депутатів</p>	<p>У Києві пройшов Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських і військових депутатів за участі 2 тис. делегатів. Представники більшовиків склали незначну ліву меншість (менше 10% делегатів) – і на знак незгоди покинули з'їзд. З'їзд висловив підтримку політики Центральної Ради та діям Генерального Секретаріату.</p> <p>З постанов та виступів Всеукраїнського з'їзду рад селянських, робітничих і солдатських</p>	<p>З'їзд селян, робітників та військових України висловив підтримку Українській Центральній Раді.</p> <p>Подальша радикалізація політичної ситуації при-</p>

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>депутатів у Києві.</p> <p>«Підкреслюючи своє рішуче домагання, щоб Центральна рада в своїй дальшій роботі стояла твердо на сторожі здобутків революції, поширюючи та поглиблюючи невинно свою революційну творчість і обороняючих непохитно класові інтереси трудової демократії, та щоб не відкладаючи скликала в свій час Українську Установчу раду, яка єдино може виявити справжню волю всієї демократії України, – зізд рад селянських, робітницьких та вояцьких депутатів України висловлює на цьому шляху Центральній Раді своє цілковите довір'я і обіцяє їй свою рішучу піддержку.»</p> <p>С. Петлюра: «Захищаючи права українського народу, українське правительство мусило захищати себе, Центральну Раду, і знову ж той народ, що створив її. Разом з ультиматумом більшовики сконцентрують своє військо для розбиття Української Народної Республіки... На ультиматум дивлюсь, як на потоптання наших прав, і мушу тільки сказати, що захистити їх ми зможемо!»</p>	швидшила агресію більшовицької Росії проти УНР.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
20	23 грудня	5 січня	Тимчасовий закон «Про випуск державних кредитових білетів УНР»	<p>Українська Центральна Рада ухвалила тимчасовий закон «Про випуск державних кредитових білетів УНР», в обіг надійшли перші українські гроші – банкнота 100 карбованців (художник Г. Нарбут).</p> <p><i>Із тимчасового закону Української Центральної Ради про випуск державних кредитових білетів УНР. 19 ГРУДНЯ 1917 Р.</i></p> <p><i>«1. Кредитові білети Української Народної Республіки випускаються Державним банком Української Народної Республіки в розмірі строго обмеженому дійсними потребами грошового обміну під забезпечення тимчасове, до утворення золотого Фонду, майном Республіки: нетрями, лісами, залізницями, прибутками Української Народної Республіки від монополій, після одержання на відповідну суму зобов'язань Державної скарбниці Республіки.</i></p> <p>...</p> <p>4. Кредитові білети Української Народної Рес-</p>	Введення в обіг української валюти – початок створення самостійної фінансової системи як ще одного чинника державотворення.

№	Дата		Подія	Що саме відбувалося. Відгуки сучасників. Мова документів	Чому рекомендуємо відзначати – як подія вплинула на подальший історичний процес.
	старий стиль	новий стиль			
				<p>публіки випускаються в карбованцях, при чому один карбованець містить 17,424 долі щирого золота і містить 200 шагів».</p> <p>Гроші в Україні. – К., 1998.</p>	

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

рекомендованих до відзначення спецзаходами, на додачу до досліджень та публікацій

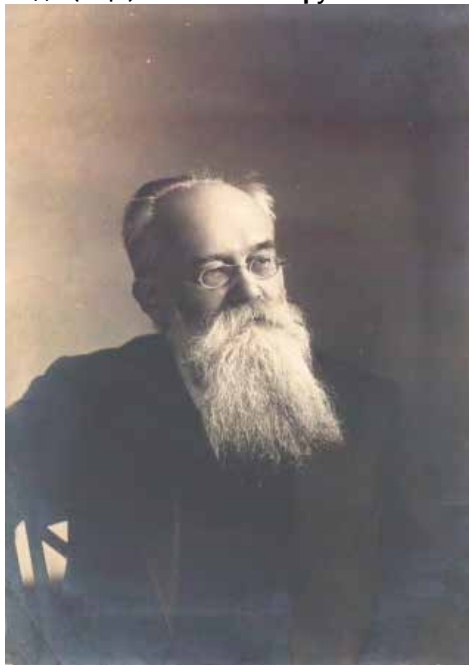
1. Заснування Української Центральної Ради (УЦР) на чолі з М. Грушевським

Наприкінці лютого 1917 року в Росії почалася революційна трансформація держави і суспільства. За цих обставин різко активізувався український національний рух. У Києві протягом 3–7 (16–20) березня 1917 року у приміщенні українського клубу «Родина» на Володимирській, 42 тривали збори представників українських партій та організацій, і внаслідок дискусій скристалізувалася ідея створити представницький центр українського руху, яку швидко реалізували у формі революційного передпарламенту, що невдовзі отримав усталену назву – Українська Центральна Рада (УЦР).

7 (20) березня головою УЦР заочно було обрано М. Грушевського, котрий перебував на той час на засланні в Росії.

Вже 9 (22) березня Центральна Рада прийняла свій перший документ – «До Українського народу!», що починається словами: *«Впали вікові пута. ... Настав час і твоєї волі й пробудження до нового, вільного, творчого життя після більше як двохсотлітнього сну»*. Далі відозва закликає вимагати для українського народу від Тимчасового уряду Росії *«всіх прав, які тобі природно належать і які ти повинен мати, великий народе, сам хазяїн на українській землі»*.

Сама ж Рада вважала днем свого заснування 4 березня, ця дата вказана у числі № 1 офіційного видання УЦР «Вісти з Української Центральної Ради»,

Голова УЦР М. Грушевський. 1917 р.

Відтиск печатки Української Центральної Ради. 1917 р.

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

яке вийшло 19 березня (1 квітня) 1917 року.

Протягом двох днів після прийняття відозви «До Українського народу!», тобто 11 та 12 березня, УЦР переселилася з будинку товариства «Родина» до будинку колишнього Педагогічного музею (вул. Володимирська, 57).

Утворення Центральної Ради радо вітало українське суспільство, яке бачило у цьому перший державотворчий акт нового часу. З УЦР українці пов'язували свої надії на майбутнє державне відродження.

2. Всеукраїнський національний конгрес у Києві

Протягом березня Українська Центральна Рада підготувала і на початку квітня 1917 року провела представницький форум національного руху на теренах України – Всеукраїнський національний конгрес, який легітимізував Центральну Раду як Всеукраїнський Парламент. Володимир Винниченко назвав цю подію першим кроком відродженої нації на шляху до державності.

Зібрати представницький форум національно-активних сил з усіх земель, що відчували єдність власної ідентичності з Україною, було способом продемонструвати Тимчасовому уряду потенційні можливості Центральної Ради у всеукраїнському масштабі і намітити, завдяки підтримці авторитетного національного органу, принципову лінію національного самовизначення та державотворення, потреба в яких ставала дедалі очевиднішою. Щодо цього М. Грушевський писав: *«Тимчасовий уряд мав тенденцію відкладати усе до Установчих зборів і туди пакував українську справу в комплексі національного питання взагалі. Але справи Фінляндії, Польщі, Полудневого Кавказу він признавав настільки ясними самі собою, що уважав можливим негайно, своєю властю декретувати їм політичні права, не чекаючи Установчих зборів. Нам, значить, треба було продемонструвати загальнонарод-*

Листівка із тогочасним виглядом будівлі Купецьких зборів (нині – будинок Національної філармонії України, Володимирський узвіз, 2) – місця проведення засідань делегатів Всеукраїнського національного конгресу у квітні 1917 року.

Делегати Всеукраїнського національного конгресу вишукувалися на вхід до будівлі Купецьких зборів. Співчутливіці спостерігають з площі (нині – Європейської).

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

ний імперативний характер українських домагань, можливо яскраво і недвозначно... показати що наші домагання – се домагання загальні, народні, і народ чекає їх сповнення нетерпеливо, бере до серця кожну проволоку, і жартувати таким відкладанням «до Установчих зборів», котрі невідомо коли відбудуться, се річ не зовсім безпечна».

Перше повідомлення про скликання зїзду було опубліковано 19 березня 1917 року у газеті «Вісти з Української Центральної Ради». Робочий час Конгресу призначили на Великодні свята – 6, 7, 8 квітня (четвер, п'ятниця і субота Великоднього тижня). Місцем проведення визначили будинок Купецького зібрання у м. Києві (нині будинок Національної філармонії України, Володимирський узвіз, 2).

Побоювання організаторів, що через погану інформованість, незадовільну роботу транспорту або низьку політичну активність українства зїзд виявиться не досить представницьким, не виправдалися. На Конгресі були широко представлені делегати від усіх 9-ти українських губерній, а також Кубані і Галичини, представники українських громад Петрограду, Москви, Кубані, Бессарабії та інших територій поза межами України (у тогочасному розумінні). Серед делегатів Конгресу були представники різноманітних політичних партій (УПСР, УСДРП, УПСФ), «самостійників», громадських рухів, селянських спілок, студентських громад, товариств, кооперативних організацій, фронтів. Загалом зареєструвалося близько 1500 учасників і гостей. З них – 900 делегатів з вирішальним і дорадчим голосами. Почесне місце серед делегатів посіли відомі українські культурні та громадські діячі – В. Винниченко, С. Єфремов, І. Шраг, П. Стебницький, Л. Старицька-Черняхівська, Д. Дорошенко. Душею форуму став М. Грушевський, який відкрив зїзд. Його було одностайно обрано почесним головою – і він постійно перебував в епіцентрі дискусій. Його ідеї, теоретичні висновки переносилися до документів, що ухвалювалися.

Активність делегатів можна охарактеризувати, як бурхливу, – протягом трьох днів відбулося понад 300 публічних виступів. У перші два дні було заслухано доповіді про принцип федералізму, способи організації автономного устрою, забезпечення прав національних меншин тощо. З доповідями про українське питання на зїзді виступили Д. Дорошенко («Державне право і федеративне змагання на Україні»), О. Шульгин («Федерація та домагання демократичної Російської республіки»), М. Ткаченко («Основні підстави організації української автономії») та ін. Фактично всі виступи були спрямовані на домагання широкої національно-територіальної автономії у складі федеративної Російської республіки.

Останній день роботи Конгресу було присвячено виборам до Української Центральної Ради. Під час обрання нового складу Ради дві третини мандатів одержували території (губернії та великі міста), а одну третину – організації. Центральна Рада конструювалася як національний орган, який мав виконувати державотворчі функції. Всього до УЦР було обрано 115 осіб. Головою УЦР був обраний таємним голосуванням практично одностайно (за – 588 голосів, 5 голосів було віддано за кожного з претендентів, які також балотувалися на цю посаду) М. Грушевський. За-

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

ступниками голови УЦР стали В. Винниченко і С. Єфремов.

Безперечно, Всеукраїнський національний конгрес виконав завдання, що покладали на нього в цей історичний момент. Він став важливим кроком у розвитку Української революції, продемонстрував перед Тимчасовим урядом серйозність і невідкладність українських національних домагань, а українство після з'їзду досягло якісно нового рівня національної консолідації. Конгрес надав легітимного характеру діяльності Центральної Ради і перетворив її з Київської міської організації на всеукраїнський представницький орган. Всеукраїнським національним конгресом закінчився процес формування Центральної Ради і розпочався другий період її діяльності – боротьби за автономію України.

З іншого боку, повної формалізації стихійного революційного підйому не відбулося ні на цьому форумі, ні на подальших. На думку авторського колективу, перепоною до подібних звершень, зазвичай, стає брак структурованого мислення та цілеспрямованості дій, тобто брак розуміння власних прагнень та ладу в задумах і діях.

3. Проголошення I-го Універсалу УЦР. Проголошення автономії України

У травні 1917 року український парламент – Українська Центральна Рада, закладаючи основи автономного статусу України направила до Тимчасового уряду у Петербурзі свою делегацію на чолі з членом Ради В. Винниченком з метою визначення національно-територіальної автономії України, рівня компетенції українського уряду, питання організації українського війська, українізації місцевої адміністрації, шкільництва тощо. Тимчасовий уряд, не беручи на себе відповідальності, вказав, що вирішити ці питання можуть лише Всеросійські установчі збори, підготовка яких велася у той час.

Михайло Грушевський на проголошенні I універсалу Центральної Ради на Софійському майдані у Києві 11 червня 1917 р.

Рішучою відповіддю Центральної Ради стало ухвалення 10 (23) червня 1917 року I-го Універсалу, оприлюдненого на II-му Військовому з'їзді 5–10 (18–23) червня 1917 року. До скликання Всенародних установчих зборів загальну політичну відповідальність брала на себе Центральна Рада. I-й Універсал проголосив початок негайного закладення підвалин автономного ладу, закликав змінювати, переобираючи, «ворожу до українства» місцеву владу, шукати порозуміння з національними меншинами. Рада зобов'язувалася вирішити земельне питання. I-й Універсал передбачав також зміни податкової системи на користь автономії, зокрема, організацію національної скарбниці.

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

У розвиток постанов І-го Універсалу Рада створила перший український уряд – Генеральний Секретаріат.

І-й Універсал Центральної Ради змусив Тимчасовий уряд піти на політичний компроміс – визнати необхідність «розроблення Центральною Радою проекту національно-політичного статусу України», але питання автономії відкладалося до скликання Всеросійських установчих зборів і влада УЦР обмежувалася територією п'яти українських губерній (Волинської, Київської, Подільської, Полтавської, частково Чернігівської).

Таким чином, І-й Універсал став важливою віхою національно-державного будівництва в добу Української революції 1917–1921 років.

4. Створення Генерального Секретаріату на чолі з В. Винниченком на підставі І-го Універсалу

9 (22) березня 1917 року, через кілька днів після створення Центральної Ради, дискутувалося питання створення виконавчого органу: «чи можна засновувати комісії на зразок окремих міністерств і чи Центральна Рада має право на таку широку репрезентацію».

Ухвалення 10 (23) червня І-го Універсалу стало подальшим формально-юридичним етапом будівництва Української Народної Республіки. 15 (28) червня на засіданні Центральної Ради «як вплив з Універсалу, як логічне переведення його в життя було засновано Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради» і передано йому виконавчі функції. В обговоренні заявлено: «Генеральний Секретаріат – се дитина революції і вимога життя».

Уряд складався з восьми секретарств: голова і генеральний секретар внутрішніх справ Володимир Винниченко, генеральний секретар земельних справ Борис Мартос, генеральний секретар військових справ Симон Петлюра, генеральний секретар судових справ Валентин Садовський, генеральний

Перший склад Генерального Секретаріату, обраного 15 (28) червня 1917 р.

Зліва направо: сидять – генеральний секретар освіти І. Стешенко, генеральний секретар фінансів Х. Барановський, голова генерального секретаріату, Генеральний секретар внутрішніх справ В. Винниченко, генеральний секретар міжнаціональних справ С. Єфремов, генеральний секретар військових справ С. Петлюра; стоять – генеральний писар П. Христюк, генеральний секретар продовольчих справ Н. Стасюк, генеральний секретар земельних справ Б. Мартос. На фото відсутній генеральний секретар судових справ В. Садовський.

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

секретар освіти Іван Стешенко, генеральний секретар міжнародних справ Сергій Єфремов, генеральний секретар продовольчих справ Микола Стасюк, генеральний секретар фінансів Христофор Барановський, генеральний писар Павло Христюк.

Функціонування і розвиток виконавчої влади України гальмувалися Тимчасовим урядом Росії, який намагався обмежити його повноваження й кількість секретарств та юрисдикцію Київською, Волинською, Полтавською, Подільською та частково Чернігівською губерніями.

7 листопада (25 жовтня) 1917 року Центральна Рада III-м Універсалом створила автономну Українську Народну Республіку, Генеральний Секретаріат було збільшено на кілька секретарств, а його владу поширено на усі українські губернії. Цей Генеральний Секретаріат діяв до 22 (9) січня 1918 року, до проголошення повної державної незалежності Української Народної Республіки IV-м Універсалом, в якому визначено, що «*наш виконуючий орган однині матиме назву Ради Народніх Міністрів*».

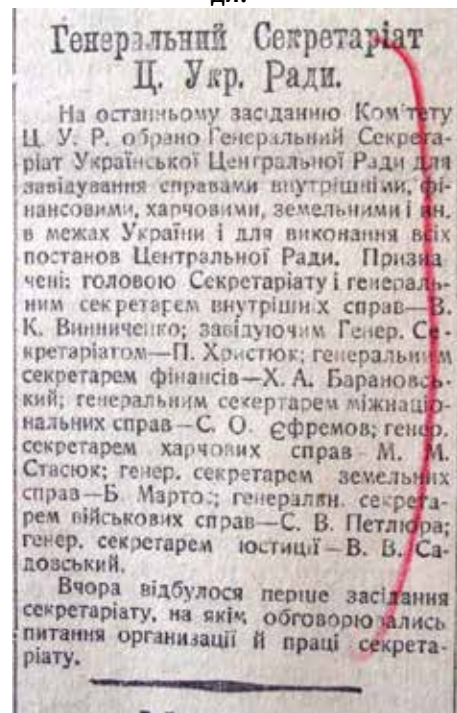

Будинок Генерального секретарства (міністерства) міжнародних справ УНР.

Київ. вул. Терещенківська, 9

Будинок готелю «Савой» на Хрещатику, 38, до якого на початку липня 1917 р. переїхали більшість секретарств Генерального Секретаріату. Будівлю знищено під час Другої світової війни, на тому місці зведено будинок Київради.

Газетне повідомлення про створення першого уряду -- Генерального Секретаріату

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

5. Проголошення III-го Універсалу УЦР. Проголошення Української Народної Республіки (УНР)

У жовтні 1917 року (25 жовтня за старим стилем або 7 листопада за новим) внаслідок збройного перевороту в Петрограді влада в Росії перейшла до більшовиків. Українська Центральна Рада не визнала перевороту та засудила такі дії більшовиків.

Київські більшовики вирішили силою захопити владу в Україні. Конфлікт в Києві між більшовицькими силами, військами Київського військового округу (підтримували Тимчасовий уряд) та Центральною Радою завершився поразкою військ Штабу, придушенням більшовицького повстання, а Центральна Рада фактично отримала повноту влади в Україні.

Перемога Центральної Ради була закріплена III-м Універсалом, ухваленим 7 (20) листопада 1917 року, який вербалізував, поза іншим, амбіцію будувати сильну демократичну державу, хоча і в ілюзії щодо можливості спільних із Росією дій в цьому напрямку: *«не відгіляючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів»*.

І далі: *«Народе Український! Ти, разом з братніми народами України, поставив нас берегти права, здобуті боротьбою, творити лад і будувати все життя на нашій землі. І ми, Українська Центральна Рада, твоєю волею... оповіщаємо: Однині Україна стає Українською Народньою Республікою»*.

III-й Універсал визначив, що адміністративно УНР – це: *«Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточне визначення границь Української Народньої Республіки, як щодо прилучення частин Курщини, Холмщини, Вороніжчини, так і сумезних губерній і областей, де більшість населення українське, має бути встановлене по згоді зорганізованої волі народів»*.

Документ оголосив землю власністю всього народу, встановив 8-годинний робочий день, скасував смертну кару та визнав національно-персональну автономію для національних меншин.

«Проголошення української Республіки».

Тижневик Le Miroir. ::1918 р. ::№ 219.

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

III-й Універсал визначив 27 грудня (9 січня) 1918 року днем виборів до Всеукраїнських установчих зборів, які планували провести 9 січня (22 січня) 1918 року. Багато діячів УЦР не до кінця усвідомлювали політичні процеси, участь в яких брали, тому так і не було створено армію, а також надто довго трималися концепції автономії у складі Росії, що пізніше посприяло втраті контролю над історичним та державотворчим процесами. Але III-й Універсал став програмою перебудови українського суспільства на національно-демократичній основі та проклав шлях до повної державної незалежності.

6. Початок Першої російсько-української війни 1917–1918 років (загальний наступ більшовицьких сил під командуванням В. Антоновича-Овсієнка проти УЦР)

Відчуваючи втрату впливу і контролю над Україною, російський більшовицький уряд 4 (17) грудня 1917 року оприлюднив «Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Центральної Ради». Він починався визнанням «народної Української республіки» в ім'я принципу самовизначення, але потім Центральну Раду звинуватив у тому, що вона веде «двозначну буржуазну політику, яка давно вже виражається в незизнанні Радю Рад і Радянської влади на Україні». Від неї вимагали негайної

відмови від вищезгаданої діяльності. У документі містилася категорична вимога «сприяти революційним військам у справі їх боротьби з контрреволюційним кадетсько-калегінським повстанням». Вказувалося, що, якщо на ці претензії не буде отримана задовільна відповідь протягом 48 годин, Раднарком вважатиме Центральну Раду «в стані відкритої війни проти Радянської влади в Росії і на Україні». Усі ці вимоги були грубим втручанням у внутрішні справи України. Н е сприймаючи диктату російської більшовицької влади, Генеральний Секретаріат надіслав 7 (20) грудня 1917 року ноту, в якій зазначав, що не можна визнавати право на самовизначення України і водночас грубо порушувати це право, нав'язуючи більшовицькі форми політичного устрою.

Більшовики марили «всесвітньою революцією» (у 1918 році ілюстрацією цих амбіцій стали спроби переворотів на теренах Німеччини, Польщі та інших країн) – і тому невдала спроба захопити владу в Україні через Всеукраїнський з'їзд рад селянських, робітничих і солдатських депутатів (4 (17) грудня – 6 (19) грудня 1917 року)

Голова Української Центральної Ради М. Грушевський виступає під час параду Українського Вільного Козацтва на Софійському майдані у Києві 16 (30) грудня 1917 р.

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

підштовхнула їх до організації 29 листопада (11 грудня) збройного повстання у Києві, яке 30 листопада (12 грудня) було придушено українським військом. Тож делегати зїзду – прихильники більшовиків та лівих есерів, організатори збройного повстання – переїхали до Харкова, де 11–12 (24–25) грудня 1917 року, провели свій I-й Всеукраїнський зїзд рад робітничих, солдатських і селянських депутатів, який оголосив Центральну Раду поза законом, обрав Центральний виконавчий комітет рад України та перший український радянський уряд – Народний Секретаріат. Діяли вони цілковито за вказівками та допомогою Петрограда. Так оголошенню харківським осередком більшовиків УЦР «поза законом» передувала постанова Ради народних комісарів Росії від 5 (18) грудня 1917 року (не очікуючи зазначених в ультиматумі 48 годин на відповідь) вважати УЦР своїм ворогом.

Відтоді Радянський уряд Росії відверто проводив подвійну політику. Він вітав цю нову владу як «*справжній уряд Української Народної Республіки*» і

брався надати їй всіляку підтримку як «*в справі боротьби за мир*», так і «*в справі передачі всіх земель, фабрик, заводів і банків трудящому народу України*». Водночас це не завадило йому продовжувати вести перемовини з Центральною Радою через різних посередників. Відмовитися від цього означало поставити під сумнів щирість запевнень більшовиків у їхній відданості справі національного самовизначення.

Протягом грудня 1917 року біля північно-східних кордонів Української Народної Республіки стали концентруватися червоні війська, головнокомандувачем яких було призначено В. Овсієнка. 7 (20) грудня ці війська почали наступ на територію України у двох напрямках формально «*надаючи допомогу*» створеному ними маріонетковому українському радянському урядові. Так почалася Перша російсько-більшовицька війна 1917–1918 років. Поступово більшовицьке військо захопило Харків, Полтаву, Київ, більшість Лівобережжя, значну частину Правобережжя, інспіруючи більшовицькі повстання в багатьох містах України. На цей час припадає славнозвісний бій під Крутами (29 січня 1918 року) Студентського куреня із загоном

Поштівка «Чужого не хочу, а свого не віддам» Київ, 1917 р.

Ілюстрації до шести ключових подій 1917 року

М. Муравйова.

До закінчення Першої російсько-української війни 1917–1918 років призвели такі події. 9 (22) січня 1918 року Центральна Рада ухвалила IV-й Універсал, яким проголосила повну державну незалежність УНР та уклала Берестейський мир (9 лютого). Згодом відбувся весняний контрнаступ – у спілці з німецькими та австрійськими війська армія УНР у березні 1918 року повністю витіснила російську більшовицьку армію з території УНР.

Галерея портретів видатних діячів Української революції 1917-1921 років

41

Галерея портретів видатних діячів Української революції 1917-1921 років

М. Грушевський

В. Винниченко

С. Петлюра

Є. Коновалець

П. Скоропадський

Рекомендована література

Рекомендована література

1. Верстюк В. Українська Центральна Рада. – К., 1997.
2. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998.
3. Винниченко В. Відродження нації. Історія української революції. Ч. I–III. – Київ – Відень, 1920. – Ч. 1–3.
4. Грушевський М. На порозі нової України. – К., 1991.
5. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. – В 2-х т. – К., 2002.
6. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1918 рр.). – Вінніпег, 1949.
7. Іванис В. Симон Петлюра – президент України. – К., 1993.
8. Історія січових стрільців. – К., 1992.
9. Історія українського війська. – Львів, 1992.
10. Кедровський В. 1917 рік: Спогади члена Українського військового генерального комітету і товариша секретаря військових справ у часі Української центральної ради. – Вінніпег, 1967.
11. Ковалевський М. При джерелах боротьби: Спомини, враження, рефлексії. – Інсбрук, 1960.
12. Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянською Росією. 1917–1918 рр. – Т. 1. – К., 2015.
13. Ковальчук М. Невідома війна 1919 року. Українсько-білогвардійське збройне протистояння. – К., 2006.
14. Кучерук О. Київ, 1917–1919. Адреси. Події. Люди. – К., 2008.
15. Кучерук О. Українська Центральна Рада: історія будинку. – К., 2010.
16. Литвин С. Симон Петлюра у 1917–1926 роках. Історіографія та джерела. – К., 2000.
17. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. 1917–1921. – К., 2003.
18. Нариси історії української революції 1917–1921 років: у 2 кн. – К., 2011 .
19. Петрів В. Військово-історичні праці, листи. – К., 2004.
20. Петрів В. Військово-історичні праці. Спомини. – К., 2002.
21. Полонська-Василенко Н. Історія України. 1917–1923 рр. – К., 1993.
22. Реєнт О. Павло Скоропадський. – К., 2003.
23. Сергійчук В. Українська соборність: Відродження українства в 1917–1920 роках. – К., 1999.
24. Скоропадський П. Спомини. – К., 1992.
25. Стрельський Г. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.): Біографічний довідник. – К., 2000.
26. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). – Книга I. – К., 2007.
27. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). – Книга II. – К., 2011.

Рекомендована література

28. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали у двох томах. – Т.1.: 4 березня – 9 грудня 1917 р. – К., 1996.
29. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали у двох томах. – Т.2.: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – К., 1997.
30. Український національно-визвольний рух. Березень-листопад 1917 року: Док. і матеріали. – К., 2003.
31. Ульяновський В. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр.: (Доба Української Центральної Ради). – К., 1997.
32. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції. 1917–1920 рр. – Т. 1–4. – Відень – Прага, 1921–1922.
33. Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917). – К., 2011.
34. Чикаленко Є. Щоденник (1918–1919). – К., 2011.
35. Чикаленко Євген. Уривки з моїх споминів за 1917 р. – Прага, 1932.
36. Шаповал Ю., Верба І. Михайло Грушевський. – К., 2005.

З частиною книг і документів можна ознайомитися на сайтах:

1. Діаспоріана <http://diasporiana.org.ua>
2. Читиво <http://chtyvo.org.ua>
3. Конституанта <http://constituanta.blogspot.com>
4. ІЗБОРНИК. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. <http://litopys.org.ua>
5. Інститут історії України <http://history.org.ua>
6. Вікіджерела https://uk.wikisource.org/wiki/Головна_сторінка

